

Posisjonsnotat: Bærekraftig produksjon av tekstiler

NORSK INDUSTRI OG FELLESEFORBUNDET MENER:

- Virkemiddelbruken må stimulere til produksjon og bruk av tekstiler og klær av høy kvalitet, lav miljøbelastning og med lang levetid. Dette vil også gi reduserte mengder tekstilavfall.
- Det importeres og kjøpes mer klær og tekstil enn det er behov for. Fellesforbundet og Norsk Industri vil invitere myndighetene til dialog om inngåelse av en miljøavtale. En miljøavtale kan bl.a. inneholde felles mål og tiltak for å redusere overforbruk av tekstiler og klær, samt å redusere avfallsmengdene.
- Sirkulær økonomi er en sentral del av lavutslippssamfunnet. Samtidig er det knyttet betydelig markedsrisiko til prosjekter innen sirkulær økonomi og sirkulære verdikjeder. Dette tilsier at sirkulær produktutvikling må få langt større plass i det næringsrettede virkemiddelapparatet.
- Vektlegging av miljø-, kvalitet, egnethet og levetid ved offentlige innkjøp av tekstiler må styrkes.

NORSK INDUSTRI OG FELLESEFORBUNDET VIL:

- Støtte opp om en utvikling der bærekraftige produkter og tjenester skal bli normen i Europa, herunder mer holdbare, resirkulerbare og ombrukbare kvalitetstekstiler, med lang levetid.
- Følge EUs arbeid med utvikling av metodikk for miljøfotavtrykk og innføring av digitale produktpass og spille inn erfaringer knyttet til levetid og egnethet for ulike tekstil- og klestyper.
- Arbeide for at norske erfaringer lyttes til i europeiske regelverksprosesser. I den grad det innføres nye EU-krav til utvidet produsentansvar for visse typer tekstiler bør det legges opp til en enkel gjennomføring, der vi bygger på eksisterende virkemidler og avfallsinfrastruktur. En mulighet kan være å gjennomføre evt. EU-regler om produsentansvar gjennom miljøavtaler.

OM TEKSTILINDUSTRIEN

Norsk tekstilindustri sysselsetter i overkant av 4000 personer og produserer varer for ca. 8,5 mrd. kr. Eksporten av tekstiler er i overkant av 3 mrd. kr. i året, mens det importeres tekstiler, klær og sko for ca. 49 mrd. kr. Direkte import/netthandel av klær fra utenlandske aktører utgjør ca. 5 mrd. kr. i året. Tekstilindustrien i Norge omfatter produksjon av tekstiler, klær, garn, fiskeredskap og tauverk, sko og spesialprodukter som redningsdrakter, presenningsløsninger, oljelenser, mv. Det brukes en rekke ulike tekstil-fibre i disse produktene; bl.a. naturfibre som ull og bomull og syntetiske fibre som polyamid, polyester og akryl som fremstilles fra råolje. Mange produkter er komplekse med en blanding av forskjellige tekstile fiber og inneholder også flere komponenter i andre materialer som f.eks. glidelåser, knapper, maljer etc. Dette gjør resirkulering utfordrende. Det finnes ikke resirkuleringsanlegg eller infrastruktur for tekstiler i Norge og i svært begrenset omfang ellers i EU.

Vaskeri- og renseribransjen er også del av den industrielle verdikjeden for tekstiler. Denne bransjen sysselsetter 2500 ansatte og omsetter for ca. 3 mrd. kr. i året. Vaskeriene eier i stor grad tekstiler som håndklær, duker og sengetøy som brukes i, blant annet restaurant, hotell og overnattingsbransjen. Dette er en relativt homogen gruppe tekstiler laget av polyester og bomull.

OVERORDNEDE RAMMEBETINGELSER

Tekstilindustrien inngår i komplekse verdikjeder og er globalt konkurranseutsatt. Nærings- og miljøpolitikken må legge til rette for redusert miljøbelastning i verdikjeden for tekstiler globalt, nasjonalt og lokalt, samtidig som den tiltrekker investeringer i norsk tekstilindustri. Den samlede virkemiddelbruken må sikre at tekstilindustrien reduserer sitt miljøfotavtrykk, samtidig som bedriftene beholder eller øker sin konkurransekraft sammenlignet med konkurrenter i utlandet. Dette betyr at norsk tekstilindustri må ha minst like gode rammebetingelser for videreutvikling og nyinvesteringer som i andre EØS-land. Tekstilindustrien er positive til virkemidler som fremmer produksjon og bruk av tekstiler og klær av høy kvalitet, lav miljøbelastning og med lang levetid.

Forutsetningen er den norske modellen med likeverdig dialog og samarbeid mellom partene i arbeidslivet og myndighetene, som er et viktig fortrinn for å utvikle et kunnskapsbasert og konkurransedyktig næringsliv som lykkes med omstillingen til lavutslippssamfunnet.

EUs SIRKULÆRE ØKONOMI OG TEKSTILSTRATEGI

Sirkulær økonomi er et satsningsområde i EU. Europeisk regelverk og initiativer innen sirkulær økonomi legger sterke føringer på norsk miljøpolitikk. For eksempel utarbeides regelverket som skal legge til rette for mere sirkulære produkter, økt gjenvinning og lavere kjemikalierisiko i stor grad i EU. Det er viktig at norske myndigheter prioriterer å delta aktivt ved utformingen av EU-regler, og at norsk næringsliv trekkes med i slike prosesser. Norsk lovgivning bør tilpasses til EUs sirkulærøkonomi.

EU-kommisjonen vil legge frem forslag til en ny produktpolitikk i mars 2022, med mål om at bærekraftige produkter og tjenester skal bli normen i Europa. EU-kommisjonen vil samtidig legge frem en handlingsplan for tekstiler i en sirkulær økonomi. Fellesforbundet og Norsk Industri støtter utviklingen mot mer holdbare, resirkulerbare og ombrukbare kvalitetstekstiler, med lang levetid.

MILJØAVTALER

Norge har tradisjon for å løse enkelte nasjonale oppgaver gjennom å inngå forhandlede miljøavtaler mellom staten og næringslivet. Fordelene med å inngå slike avtaler kan være en mer kostnadseffektiv måloppnåelse som involverer og motiverer bedrifter til å gjennomføre tiltak, framfor detaljerte forskriftskrav som kan være krevende å følge opp for næringsliv og forvaltning. En miljøavtale for tekstilprodukter må adressere utfordringer knyttet til overforbruk og inneholde tiltak for å redusere avfallsmengdene. Både industrien og handelen er naturlige partnere i en miljøavtale.

MILJØFOTAVTRYKK, DIGITALE PRODUKTPASS OG MERKING

Det pågår et omfattende arbeid i EU for å harmonisere hvordan produkters miljøprestasjon dokumenteres, gjennom såkalte Product Environmental Footprints (PEF). Norske myndigheter må, i samarbeid med industrien, følge dette arbeidet. Metodikken må bygge på transparente og objektive forutsetninger, ta høyde for lokale og regionale naturgitte forhold og vektlegge at produktspesifikke data for faktisk energi- og ressursbruk og miljøpåvirkning i størst mulig grad benyttes, framfor europeiske gjennomsnittstall. Ett eksempel er at klesplagg produsert fra naturfiber som ull vaskes sjeldnere og ved lavere temperatur enn klær i syntetiske materialer. Dette har stor betydning for miljøbelastning over levetiden. Fremtidig metodikk for miljøfotavtrykk må ta høyde for slike hensyn.

EU-kommisjonen vil innføre nye krav til såkalte digitale produktpass. Én av hensiktene er å legge til rette for at forbrukere kan få bedre miljøinformasjon på innkjøpstidspunktet og ta opplyste produktvalg. I første omgang vil trolig slike digitale produktpass inneholde informasjon om kvaliteter som levetid, innhold av resirkulerte råvarer, muligheter for ombruk og materialgjenvinning, mv. Tekstiler og klær kan være et produktområde som prioriteres i digitale produktpass. For norsk tekstilindustri er det viktig at Norge påvirker og tilpasser seg nye europeiske krav til dokumentasjon som skal inngå i digitale produktpass. Det er viktig at dokumentasjonen som kreves tilpasses ulike produkttyper og bruksområder og ikke går lengre enn det forbrukeren trenger for å ta opplyste valg.

Forskrift om vedlikeholdsmerking av tekstilprodukter gir regler for hvordan tekstiler skal merkes for å sikre best mulig vedlikehold. Rett vedlikeholdsmerking forlenger levetiden til tekstiler, blant annet ved at vasking og rensing skjer under forhold tilpasset tekstilenes egenskaper. Det er imidlertid behov for bedre etterlevelse av forskriftskravene i næringslivet, samt skjerpet myndighetstilsyn.

NÆRINGSRETTEDE VIRKEMIDLER

Sirkulær økonomi er en sentral del av lavutslippssamfunnet. Samtidig er det knyttet betydelig markedsrisiko til oppbygging av prosjekter innen sirkulær økonomi og realisering av sirkulære

verdikjeder. Dette tilsier at sirkulær økonomi må få langt større plass i det næringsrettede virkemiddelapparatet, dvs. for eksempel Enova, Innovasjon Norge, Forskningsrådet og Siva.

Sirkulær produktutvikling, utvikling av "lavutslippsprodukter" og teknologier for kostnadseffektiv materialgjenvinning områder som må prioriteres. En slik satsning må legges til grunn et globalt perspektiv, der miljøforbedringer kan realiseres i hele verdikjeden for lavutslippsprodukter. I takt med nye trend- og formuttrykk ønsker gjerne forbrukeren seg ofte det nyeste innenfor design. Det er derfor viktig å støtte opp rundt en bedre infrastruktur for ombruk av klær og andre tekstilprodukter.

Tekstilavfall som ikke kan brukes på nytt bør i størst mulig grad gå til resirkulering. Oppbygning av infrastruktur for materialgjenvinning av ulike tekstilfibre vil være avhengig av at det er store materialstrømmer tilgjengelig. En bærekraftig og lønnsom ressursutnyttelse krever en industriell håndtering av materialene. Verdikjeder for materialgjenvinning av ulike typer tekstiler må sees i et europeisk, eller i det minste nordisk, perspektiv. Det er nødvendig at det etableres støtteordninger som ruste norske bedrifter til å inngå i nye verdikjeder for resirkulering av tekstiler, som f.eks. ull.

ØKT VEKTLGGING AV KVALITET OG MILJØ I OFFENTLIGE INNKJØP

Offentlig sektor kjøper inn varer og tjenester for rundt 600 mrd. kr. i året. Krav fra offentlige innkjøpere derfor er et svært godt virkemiddel for å nå klima- og miljøpolitiske målsetninger og for å skape et robust hjemmemarked for miljøvennlige produkter og produksjonsprosesser. Men, muligheten til å vektlegge miljø og innovasjon ved innkjøp utnyttes ikke godt nok i dag. Erfaringen er at pris på innkjøpstidspunktet vektlegges for høyt, på bekostning av elementer som miljø og kvalitet. Fellesforbundet og Norsk Industri mener at miljø- og innovasjonsaspektet ved offentlige innkjøp av tekstiler og klær må styrkes, f.eks. mht. kvalitet, egnethet og levetid. Regelverket for offentlige innkjøp må endres slik at miljø, når det er et tildelingskriterium i offentlige innkjøpsprosesser, alltid skal vektlegges med minst 30 prosent, og høyere der det er relevant. Videre trengs det et kompetanseløft for offentlige innkjøpere mht. miljø og innovasjon. Et slikt grønt kompetanseløft er et prioritert tiltak i myndighetenes handlingsplan for å øke andelen miljøvennlige offentlige innkjøp.

PRODUSENTANSVAR

Utvidet produsentansvar innebærer at produsenter og importører tar (økonomisk) ansvar for sine produkter når de kasseres som avfall. Opprinnelig har produsentansvarsordningene hatt som formål bidra til mer miljøvennlig produktdesign, ved å integrere kostnader knyttet til avfallshåndtering i produksjonskostnadene. Historisk har imidlertid ikke utvidet produsentansvar bidratt til miljøvennlig produktdesign i særlig grad. Ordningene har også hatt til formål å sikre landsdekkende innsamling av kasserte produkter (avfall), bidra til økt materialgjenvinning og sikre forskriftsmessig håndtering av farlig avfall. I dag samles brukte tekstiler og klær inn i hele landet. Én del av tekstilene som samles inn går til ombruk. Tekstiler som kasseres som avfall samles inn og går i hovedsak til energiutnyttelse.

Utvidet produsentansvar for tekstiler vil være et komplisert og inngripende virkemiddel. Dette skyldes bl.a. stor grad av direkteimport i regi av forbrukere, relativt uklare skillelinjer mellom ombruk og avfallshåndtering av brukte klær og at tekstiler er ikke én homogen produktgruppe, men omfatter både ulike tekstilmaterialer og forskjellige tekstilprodukter. Slik vi ser det vil innføring av særnorske ordninger for utvidet produsentansvar, kunne redusere konkurransekraften til norsk tekstilindustri.

Vi mener at ovennevnte er tiltak bedre egnet til å stimulere til produksjon og bruk av høy-kvalitets tekstilprodukter med lavest mulig miljøbelastning. Dersom fremtidige EU-regler evt. skulle kreve innføring av produsentansvar for visse tekstilprodukter bør det legges opp til en enkel ordning, som bygger på eksisterende virkemidler og infrastruktur og utnytter handlingsrommet i EØS-avtalen.

VIRKEMIDLER FOR KOMPETANSEHEVING

Faste ansatte med høy kompetanse i alle ledd i hele verdikjeder, er et av norsk arbeidslivs fremste konkurransefortrinn. God og riktig utdanning og livslang læring, styrker produktiviteten og hever kvaliteten. Dette gjør at vi som samfunn settes i bedre stand til å kunne utvikle og benytte ny teknologi, som er kjernen i mer klimavennlige løsninger. Koblingen mellom den erfaringsbaserte kompetansen i bedriftene og forskningen må styrkes. En målrettet satsing på forskning og utvikling må til på felt hvor den teknologiske utviklingen ikke har nådd et kommersielt nivå, og hvor Norge har komparative fortrinn. Dette krever kapitaltilgang og industrielle partnere som kan kommersialisere forskningsresultatene i Norge. I tillegg må vi gjennom trepartssamarbeidet utvikle ny formell kompetanse innen vedlikehold, ombruk og gjenvinning, miljøvennlig materialbruk, ny teknologi og arbeidsmetoder, gjerne som etterutdanningsmoduler på tekniske fagskoler og universiteter.

Økt kompetanse om bærekraftig produksjon og forbruk vil bidra til at tekstiler som omsettes har høyere kvalitet, lavere miljøbelastning og lengre levetid. Det er behov for kompetanseheving og etterutdanning i hele verdikjeden for tekstiler fra produsenter, importører, handelen, vaskerier og renserier, gjenvinningsindustri og hos forbrukere. Norsk Industri og Fellesforbundet vil styrke utdanningstilbudene for tekstilbransjen, blant annet ved å etablere etterutdanningstilbud i regi av fagskolene og gjennom samarbeidsprosjekter som vektlegger miljø og kvalitet i hele verdikjeden.